

ואמר — זה שמי וזה שם אשתי. פסול לגרש בו. כיון שלא נכתב לשמו, ולא לשם גירושין.

יתר מיכן, אפילו אם כתב גט כדי לגרש את אשתו, ונמלך [התחרט], ומצאו בן עירו, ואמר לו — "שמי כשמך, ושם אשתי כשם אשתך, תן לי את הגט ואגרש בו את אשתי"⁽⁵⁾, פסול לגרש בו, אף על פי שנכתב לשם גירושין, מכל מקום, לא נכתב אותו הגט לשם המגרש והמתגרשת.

יתר מיכן, אפילו היו לו שתי נשים, כד-ב ושמותיהן שוות. וכתב לגרש את הגדולה, והתחרט, לא יגרש בו את הקטנה. ואף על פי שנכתב לשם הבעל המגרש, מכל מקום, לא נכתב לשם האשה המתגרשת.

יתר מיכן, אפילו אמר אותו שהיו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, לבלבד [סופר] —

נאמר — "וכתב לה" — שיהא מבורר בשעת כתיבה עבור מי נכתב הגט. [על פי התוספות והרמב"ן].

מתניתין:

כל גט⁽¹⁾ שנכתב⁽²⁾ שלא לשום גירושי אשה, פסול.

והוא הדין אם נכתב שלא לשם הבעל המגרש, כאמור בפתיחה למשנתנו.⁽³⁾

ומבאר המשנה, כיצד?

היה עובר בשוק, ושמע קול סופרים מקריין [כלומר, קול סופרים המלמדים כתיבת גיטין] והורו לתלמידיהם לכתוב: "איש פלוני, מגרש את פלונית, ממקום פלוני"⁽⁴⁾.

וצריך עיון מדוע נקט התנא דוקא "גירושי אשה".

4. בפשטות מדויק במשנה, שאין צריך לכתוב — "פלוני בן פלוני", או "פלונית בת פלוני", אלא מספיק שיכתבו את שמו ושמה ושם עירם. ועיין שו"ת משיב דבר חלק ד' אבה"ע"ז סי' נט'.

5. הקשה הריטב"א — היאך כתבו גט לאותו אחד, והרי קיימא לן שבעיר שיש בה שני אנשים ושמן שווה, אין מגרשים את נשותיהם אלא זה בפני זה, כדי שלא יבואו לידי מכשול. וכמו כן אין נותנים לאחד מהם את הגט שלא בפני חברו?

ותירץ — מדובר שבשעת כתיבת הגט עדיין לא הגיע השני לגור באותה עיר. ורק לאחר מכן בא לגור באותה עיר.

1. "כל" בא לרבות אפילו אם היתה עומדת לגירושין. כגון אם זינתה תחתיו. והוה אמינא — "סתם אשה זו לגירושין עומדת", ואין צריך לכתוב את הגט לשמה. קא משמע לן, שצריך לכתבו לשמה מכל מקום. חתם סופר.

ויש שכתבו — בא התנא להשמיענו שגם בקידושין דרבנן, כגון, קטנה שנתקדשה, ובא לכתוב לה גט מדרבנן, צריך לכתוב את הגט לשמה. גרש ירחים.

2. בפשטות, משנתנו כדעת רבי אליעזר, שכתובת הגט עצמו צריכה להיות לשמה. אך בגמרא לעיל [כג א] העמידה הגמרא את משנתנו אף כרבי מאיר, ואמרה: אימא — שנחתם שלא לשום אשה. כלומר, שהכתיבה האמורה במשנתנו היא חתימת העדים.

3. רמב"ם פרק ג מהלכות גירושין הלכה א.

כלומר, רישא דמשנתנו — "היה הולך בשוק ושמע קול סופרים מקריין איש פלוני גירש את אשתו פלונית", במה היא עוסקת? האם לא במקרה שאותו פלוני רצה לגרש את אשתו ונמלך, ובא חברו להשתמש באותו גט? ואם כן, מה חידשה הסיפא?

אמר רב פפא: רישא, בסופריין העשוין לחתלמד, עסקינן. ולא נכתב אותו גט לשם גירושין כלל.⁽⁹⁾

אך הסיפא עוסקת בגט שנכתב לשם גירושין, אלא שיועד לאשה אחרת.

כתוב לי גט, ואיזו מהן שארצה אגרש בו, פסול לגרש בו.⁽⁶⁾ כיון ש"אין ברירה".⁽⁷⁾ כלומר, אין אנו אומרים שהתברר הדבר למפרע שכתב את הגט לשם האשה שגירש בסופו של דבר. אלא עליו לברר בשעת כתיבה מיהי האשה המתגרשת.⁽⁸⁾

גמרא:

שנינו במשנה: יתור מכן, **כתב לגרש את אשתו, ונמלך.**

ומקשינן: **אלא רישא, במאי?**

8. מבואר בתוספות, שגם אם בכל מקום יש ברירה, [כגון, שותפים שחלקו ביניהם את השותפות, שאומרים — הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו של כל אחד מהם], מכל מקום לענין כתיבת גט אין ברירה. כיון שנאמר בתורה — "וכתב לה" — לשמה, ולמדנו מכאן, שבשעת כתיבת הגט צריך להיות מבורר לנו לשם מי הוא כותבו. ודבר זה לא שייך על ידי ברירה.

אך דעת הרמב"ם [פרק ג מהלכות גירושין הלכה ד] והר"ן — שאין חילוק בין דין ברירה בגיטין, לשאר מקומות. וכיון שבעלמא מספקא לן אם יש "ברירה" או לא, אף כאן תהא ספק מגורשת.

9. הגמרא בריש זבחים [ב ב] העמידה את הרישא כשכתב את הגט סתם, שלא בציווי הבעל, והוכיחה מכאן ש"סתמא לאו כלשמה". ודחתה — "דלמא בסופרים העשוים להתלמד עסקינן" [שלא נכתב כלל לשם גירושין]. ומבואר, שיש אפשרות להעמיד את הרישא כשכתב סתמא. וצריך באור — אם מדובר כשכתב סתמא, אם כן ברישא יש חידוש גדול יותר מבסיפא,

6. ה"תפארת יעקב" מדייק, שרק אם הבעל עצמו עדיין לא החליט את מי הוא רוצה לגרש, פסול. אך אם הבעל יודע איזה מהן הוא רוצה לגרש, רק הסופר אינו יודע, וכותב את הגט על דעת הבעל — כשר.

7. הקשו הראשונים — אף אם נאמר ש"אין ברירה", מכל מקום לכאורה לא גרע מלכתוב סתמא, ובעלמא קיימא לן — "סתמא כלשמה"? אמנם בגמרא בריש זבחים [ב ב — ג א] מבואר, שלגבי גיטין לא אמרינן "סתמא כלשמה", כיון ש"סתם אשה לאו לגירושין עומדת", אך זה שייך לכאורה רק לגבי "כותב טופסי גיטין", שאין ציווי של המגרש לכתוב, ואז אומרים — מסתמא לא ניחא לבעל שיכתוב גט לאשתו, כיון ש"סתם אשה לאו לגירושין עומדת", אך כאן שהבעל כותב גט על מנת לגרש איזה מהן שירצה, לכאורה לא גרע מכל מקום, דאמרינן "סתמא כלשמה"?

וכתב הרמב"ן — שאם אין ברירה, אנו חוששים שמא בשעת כתיבה היה בדעתו לכתוב לשם אשה אחרת. ולכן פסול. וגרע טפי מכל כותב סתמא, שדעתו לכתוב לשם מי שיצטרך לו.

כיון שלא נכתב לשם המגרש והמתגרשת פפול.

ולא רק גט זה, שנכתב שלא לשום גירושין דידיה, פסול, אלא יתר מכן, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, וכתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה.

והחידוש: שאף גט זה, שנכתב לשום גירושין דידיה, כלומר, לשם הבעל המגרש, פפול. כיון שלא נכתב לשם האשה המתגרשת.

ולא רק גט זה, שלא נכתב לשום גירושין הא, כלומר, שלא נכתב לשם מה שרוצה הבעל, שהרי לכתחילה כתב אותו לגרש את האשה האחרת.

אלא יתר מכן, אפילו אם אמר לבלר "כתוב לי לאיזה מהן שארצה, אגרש", אף זה פסול. ואפילו שנכתב לשום גירושין הא. דהיינו — שכתובת הגט היתה לשם הגירושין שנעשו בו בסופו של דבר, (10) מכל מקום כיון ש"אין ברירה", פפול (11).

אמר רב אשי: דיקא נמי [מדויק כדברי רב פפא מהמשנה] — דקתני, "סופרין מקריין", כלומר — מלמדים. ולא קתני "סופרין קוראין".

שמע מינה כדברי רב פפא.

וממשיכה הגמרא לבאר את המשנה:

מאי "יתר מיכין"? כלומר, איזה חידוש נוסף לנו בכל דין שנזכר במשנה, ששינונו "יתר מכן כתב לגרש את אשתו", "יתר מכן היו לו שתי נשים", "יתר מכן אמר לבלר"?

תנא דבי רבי ישמעאל: זהו סדר החידושים במשנה:

הדין הראשון עוסק במקרה שהגט לא נכתב כלל לשם גירושין, אלא להתלמד.

ומחדשת המשנה, לא רק גט זה, שנכתב שלא לשום גירושין, פסול, אלא יתר מכן, כתב לגרש את אשתו ונמלך, אף זה פסול. והחידוש: אף על פי שנכתב לשום גירושין,

10. וביחוד לפי דברי התוספות שנזכרו לעיל, שאף על פי שבעלמא יש ברירה, כאן אין ברירה, נמצא שהגט באמת נכתב לשם האשה המתגרשת, כיון שבאמת יש ברירה, אלא שמכל מקום הוא פסול, כיון שבשעת הכתיבה לא היה מבורר לנו לשם מי נכתב. אמרי בינה.

11. כך נראה לבאר את הגמרא לפי הגרסא שלפנינו. אך הרש"ש גרס בגמרא להיפך — "ולא זו שנכתב לשם גירושין הא, אלא אף זה שלא נכתב לשם גירושין הא, פסול". ולפי גרסתו יש לבאר — לא רק הגט שנכתב

שאף על פי שלא נכתב לשם אשה אחרת פסול. ומדוע אמרין בסיפא — "יתר על כן", שמשמע שיש בסיפא יותר חידוש מברישא?

ומבאר ה"תפארת יעקב" — ש"סתמא" דרישא, יותר גרוע ממקרה שנכתב לשם אשה אחרת, כיון שאם כתב גט עם שמות, בלא ציווי, אין ודאות שישתמש בו לגירושין, כיון שאולי לא יבואו לפניו לעולם אנשים עם שמות אלו. ואם כן בשעת כתיבה אין כאן כתיבה לשם גירושין בודאי.

אך הכותב גט לאשתו ונמלך, בשעה שכתב, ודאי היתה כוונתו לשם גירושין. ובכל דאת פסול. נמצא שבסיפא יש חידוש גדול יותר.

אבל הדין השלישי — שאם יש לו שתי נשים, וכתב לגרש אחת מהן, הוה אמינא, כיון דאיהו [הבעל] קא כתיב לה, אימא כשר,

לכן כתב רחמנא "לח". ולמדנו שצריך לכתוב את הגט לשמה.

ומקשינן: סיפא — "יתר מכן, אמר ללבלר כתוב לאיזה מהן שארצה אגרש פסול לגרש בו", למה לי? הרי כבר למדנו שצריך לכתוב את הגט לשמו ושמה ולשם גירושין?

ומשינינן: הא קא משמע לן, ד"אין ברירה".

כלומר — שלא תאמר הוברר הדבר למפרע שבשעת כתיבה היתה דעתו לאותה אשה. אלא צריך בירור גמור בשעת הכתיבה עבור מי הוא כתוב.

שנינו במשנה: היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה:

ומדייקת הגמרא: דוקא קטנה הוא דלא מצי מגרש ביה. הא את הגדולה, שלשמה נכתב

והוינן בה: מאי טעמא? כלומר, מהו המקור לכל אחד מהחידושים שהתחדשו במשנה?

ומבאר הגמרא: נאמר בתורה "וכתב לה ספר כריתות, ונתן בידה". ומלשון "ספר כריתות" למדנו את הדין הראשון במשנה — שהגט צריך להכתב לשם כריתות. ואם נכתב להתלמד פסול.

אך אי כתב רק "ונתן ספר כריתות בידה", הוה אמינא, שהפסוק בא רק למעוטי האיך קמא [את הדין הראשון שנזכר במשנה], דלא עביד [שלא כתב את הגט] לשום כריתות, אלא להתלמד.

אבל הדין השני — "יתר מכן, כתב לגרש את אשתו, ונמלך", דעביד [שכתב את הגט] לשום כריתות, אימא [שמא נאמר שיהיה] כשר.

לכן כתב רחמנא "וכתב". כלומר — הבעל הוא הכותב. ולמדנו מכאן, שצריך לכתוב את הגט לשם הבעל המגרש.⁽¹²⁾

אך אי כתב רחמנא רק "וכתב", הוה אמינא, שכוונת הפסוק רק למעוטי האי [את הדין השני במשנה] דלא איהו קא כתיב לה,

לשם הגדולה דוקא פסול לגרש בו את הקטנה, אלא אף אם אמר ללבלר "כתוב לאיזה מהן שארצה", שלא נכתב לשם גירושי אחת מהן דוקא, מכל מקום פסול לגרש בו את הקטנה. כיון שאין "ברירה".

12. יש לדון, האם הפסוק מלמדנו שצריך לכתוב את הגט לשם הבעל, או, שהגט צריך להכתב על ידי הבעל עצמו, או על ידי ציוויי לשלוחו. ונפקא מינה, האם הבעל צריך למנות את הסופר כשליח, או די בכך שיביע את רצונו לגרש,

והסופר יכתוב את הגט לשמו. דעת הרמב"ם [פרק ג הלכה א מהלכות גירושין], שצריך לכתוב את הגט לשם הבעל. ואין דין שהבעל עצמו יכתוב את הגט. וכן דעת התוספות לעיל [כב ב ד"ה והא], והרמב"ן, ועוד ראשונים.

אך יש שכתבו, שעל הבעל עצמו מוטלת החובה לכתוב את הגט, וצריך למנות את הסופר לשלוחו בפירוש. [עיי' למשל בתוספות לעיל ט ב ד"ה אע"פ].

הגט, **מצי מגרש ביה**. ואפילו שאין ראה מתוך הגט שכוונתו אליה, והיה מקום לחשוש שמא נכתב לחברתה, ונפל ממנה ומצאתו, מכל מקום לא חוששים, כיון שהגט יוצא תחת ידה, חזקה שנכתב לשמה. (13)

אמר רבא: זאת אומרת, מדין זה נלמד, שאם היו שני אנשים שנקראו יוסף בן שמעון, הדרין בעיר אחת, הרי הם מוציאין שטר חוב על אחריב.

כלומר — אם הוציא אחד מהם שטר חוב על אחר, יכול הוא להוציא ממנו ממון, ואין הלוח נאמן לומר — "לא ממך לויתי אלא מחברך ששמו כשמך, ונפל ממנו ומצאתו". כיון שהשטר יוצא מתחת ידו, ודאי ממנו לוח.

ודין זה למדנו ממשנתנו — שאין חוששים שמא הבעל גרש את חברתה, ונפל ממנה

הגט ומצאתו זו, אלא כיון שהגט יוצא מתחת ידה — חזקה שנכתב לשמה. (14)

אמר ליה אביי: אלא מעתה [אם אתה מדייק מהמשנה שאין חוששים שמא הגט נפל מחברתה ומצאתו], תדייק גם מהרישא, **דקתני** — "כתב לגרש את אשתו, ונמלך, ומצאו בן עירו ואמר לו — שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך, פסול לגרש בו".

ואף כאן אפשר לדייק — רק השני, הוא **דלא מצי מגרש ביה**, כיון שלא נכתב לשמו, **הא ראשון**, **מצי מגרש ביה**. ואין חוששים שמא לא נכתב לשמו, וקיבלו מהשני ששמו כשמו.

והרי אי אפשר לומר כך! **דהא אמרינן** במסכת בבא בתרא [קעב ב], "שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת, אין יכולים להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב", כיון שכל אחד מהם יכול

מוציאין ממון מחזקתו. מה שאין כן באיסורים, לא חיישינן לנפילה.

וצריך עיון לדבריו, אם כן איך אפשר להוכיח ממשנתנו שעוסקת בדיני איסור, לדיני ממונות? [ועיין קצה"ח סי' מ"ו סק"א].

ויש שתוצו — הרי טעם החילוק בין ממונות לאיסורים הוא — באיסורים אזלינן בתר רובא, אך בממונות, "אין הולכים בממון אחר הרוב", אלא אחר חזקת הממון.

ודין זה אינו אלא במקום שאין ברור שהלוח חייב כלל. ובהא אמרינן — "אין הולכים בממון אחר הרוב" אלא אחר חזקת הממון.

אך בנידון דידן — שהלוח חייב ממה נפשך לאחד מהם, ואין לו חזקת ממון, בהא אזלינן בתר רובא אפילו בממון. [שו"ת בית יצחק אהע"ז ח"א סי' עד' אות ג].

13. הקשו הראשונים — אולי במשנה מדובר כשהבעל והאשה השניה מודים שגרש את זו, ולכן אין חוששים שמא נפל מחברתה. אך אם אינם מודים אכן חוששים?

ותרצו הראשונים — בנידון דידן שיש חשש איסור אשת איש, אין מקום להאמין להודאת הבעל. ולכן שפיר יש ללמוד ממשנתנו שאין חוששים שמא נפל מחברתה, ובדידה מחזקינן לה.

14. ברש"י בסוגיין נראה, שהנדון ב"שני יוסף בן שמעון" הוא משום חשש נפילה. ודבר זה למדנו מגט, שאין חוששין לנפילה.

אמנם עיין בלחם משנה [הלכות גירושין פרק יב הלכה ב] שחילק בין ממונות לאיסורים, שבממונות נאמן הלוח בטענת נפילה, ואין

וממילא אין להוכיח מכאן למקום שיש ספק על עצם המסירה.

ואם כן, **הבא נמי** [בסיפא], לא תדייק כדברי רבא, כיון שאפשר להעמיד **בעדי מפירה**, וכדברי **רבי אלעזר היא**. ולכן אין חוששים שמא לא גרש אותה אלא את חברתה, כיון שהיו עדים בשעה שמסר לה את הגט.

וממילא אין ראייה לדברי רבא, הנזכרים לעיל, ואפשר לומר ששני אנשים ששמום שוה, אינם יכולים להוציא שטר חוב על

לומר "לא אני לוייתי ממך אלא חברי, ומסר לך שטר זה". ואף כאן יש לחוש, שמא לא בעלה של זו כתבו, אלא יוסף בן שמעון אחר כתבו לאשתו, ונמלך, ולא גרשה, (15) והשליכו לאיבוד מדעת, ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש. (16)

אלא מאי אית לך למומר [אלא ודאי צריך להעמיד את הרישא] **בעדי מפירה, ורבי אלעזר היא**. כלומר — אין חוששים שמא לא גרשה, כיון שיש לנו עדים על מסירת הגט, וכדעת רבי אלעזר, (17) ש"עדי מסירה כרתי".

להוציאה מחזקת אשת איש מספק. אך הרמב"ן חלק על רש"י מכח הקושיא הנ"ל, וכתב שאכן אין חוששים לנפילה. אלא חוששים שמא השני נתן עיניו באשת חברו, וכתב ונתן לה גט זה כדי להוציאה מבעלה ולישאנה.

17. יש לעיין, מדוע צריך להעמיד את המשנה דוקא כדעת רבי אלעזר, הרי לכאורה אפשר לומר אף כרבי מאיר, ש"עדי חתימה כרתי", ובכל זאת כאן מדובר במקרה שהיו גם עדים בשעת המסירה?

וכתבו התוספות — שלדעת רבי מאיר, אפילו אם היו עדים בשעת המסירה הגט פסול. כיון שלשיטתו ש"עדי חתימה כרתי", צריך שיהיה מוכח מתוך הגט שנכתב לשם האיש והאשה הזו. ולא מועיל מה שיש עדים נוספים. ולכן על כרחך צריך להעמיד כדעת רבי אלעזר.

אמנם הרמב"ן חולק על התוספות, וסובר, שאמנם היה אפשר להעמיד אף כרבי מאיר, אלא שכבר מרישא דמשנתנו [גבי "סופרים מקריין"] מוכח שצריך לכתוב את הגט עצמו לשמה, כרבי אלעזר, ולא סגי בחתימה לשמה. לכן אף כאן העמדנו כדברי רבי אלעזר.

15. הקשה הרש"ש — אם כן, נחשוש בכל אשה, שמא בעלה כתב לעצמו גט כדי לגרשה, ונמלך ולא גרשה, ונפל ממנו ומצאתו אשתו? ומבאר המהר"ם שיף — מסתמא מי שכותב גט עבור אשתו ונמלך, הרי הוא משליכו במקום שלא תמצאנו. ולכן לא חיישינן לכך.

16. רש"י. וצריך באור — הרי נתבאר לעיל שאין חוששים לנפילת השטר, ואם כן, אפשר לחלק ולומר — דוקא גבי "שני יוסף בן שמעון" יכול לומר — "לא אני לוייתי ממך אלא חברי, ומסר לך שטר זה", כיון שאין כאן חשש לנפילת השטר, אלא שהשני כתב לשעבד את עצמו. מה שאין כן במשנתנו, לא חיישינן לנפילה, ולכן הראשון יכול לגרש עם גט זה?

ומבאר ה"קרני ראם" — דהא דבעלמא לא חיישינן לנפילה, היינו משום דשם ליכא ללוה חזקת ממון, שהרי הוא מודה שלוה מאחד מהם. וכמו כן יש לתובע חזקה ד"כאן נמצא השטר וכאן היה", ולכן לא חוששים לנפילה.

מה שאין כן בנידון דידן, שהאשה בחזקת אשת איש, וגם אין חזקת "כאן נמצא וכאן היה" כיון שממה נפשך הגיע הגט לידה, או מבעלה או מיד הנופל, לכן חוששים לנפילה ואין

אחרים⁽¹⁸⁾.

סוגיית "ריח הגט"⁽¹⁹⁾

שינינו במשנה — כל גט שנכתב שלא לשמה פסול.

ואמר רב: כולן [כל הגיטין הפסולים השנויים במשנתנו] פוסלין בכהונה. כלומר — אם בעלה כהן, נאסרת עליו כדין גרושה. ואף על פי שהגט פסול, והרי לא חלו גירושה, מכל מקום "ריח הגט" פוסל לכהונה. היינו, כיון שהיה צד גירושין [כיון שהגט נכתב לשם גירושין], נפסלה היא בכך לכהונה.

חזין מן הגט הראשון השנוי במשנה, שלא נכתב כלל לשם גירושין אלא כדי להתלמד, ובו אין כלל צד גירושין. ולכן אינו פוסל מן הכהונה.

ושמואל אמר: אף הראשון נמי פוסל. כי מכל מקום יש בו קצת "ריח גט", כיון שבסופו של דבר הוא ניתן לאשה.

ואזדא שמואל לטעמיה [ושמואל הולך לשיטתו], דאמר שמואל — כל מקום ששנו חכמים לשון "גט פסול", כונתם לומר — אמנם הוא פסול, ובכל זאת פוסל הוא לכהונה, משום "ריח הגט".

וכן כשנו חכמים "חליצה פסולה", כוונתם

18. אמנם אליבא דאמת מודה אביי לרבא, דשני יוסף בן שמעון הדריים בעיר אחת מוציאים שטר חוב על אחרים. כמבואר בבבא בתרא [קעג' ב], אלא סבר שאין להביא לכך ראייה ממשנתנו. רשב"א בבבא בתרא שם.

19. במשנה בריש פרק המגרש [לקמן פב א] נחלקו רבי אליעזר ורבנן, מה הדין באומר לאשתו — "הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תינשאי לפלוני". לדעת רבי אליעזר — הגט חל. ולרבנן — הגט פסול.

ומבואר שם בגמרא [פב ב בדברי רבי יוחנן] שיסוד מחלוקתם הוא בבאור הפסוק שנאמר גבי כהנים — "אשה גרושה מאישה לא יקחו". ומדויק מפסוק זה שגם אם לא נתגרשה כלפי כל העולם אלא רק כלפי בעלה, [כגון אם אמר לה — "הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם"], בכל זאת נאסרה לכהן כדין גרושה. רבי אליעזר למד מפסוק זה — שגם גט שלא מתיר את האשה לכל העולם הרי הוא גט. דאי לאו הכי לא היתה נאסרת לכהונה.

אך רבנן סברו — שאינו גט. ובכל זאת נאסרה לכהונה. כיון שריבה הכתוב בכהנים מצות הרבה, וכלפי כהן מספיק גט כזה כדי להחשיבה כגרושה. וזהו מה שנקרא "ריח הגט". אמנם, גם לפי רבנן לא כל גט פסול פוסל את האשה לכהונה, אלא רק גט שמצד עצמו נעשה לגרש, אלא שמחמת חסרון בהלכות הגט אינו כשר, פוסל לכהונה.

ובזה הנדון בסוגייתנו — איזה פסול בגט נחשב כפסול בעצם הגט, ואז הגט פסול לגמרי ומותרת לכהונה. ואיזה פסול אינו בגוף הגט אלא רק מהלכות הגט, ואז אסורה לכהונה.

ובעצם דין "ריח הגט" — דעת רש"י ועוד ראשונים, שהוא מדאורייתא. ונלמד מהפסוק הנ"ל — "אשה גרושה מאשה לא יקחו".

אך הרמב"ם [פ"י מהל' גירושין ה"א] כתב שאינה פסולה אלא מדרבנן. ועיין שם במגיד משנה שהקשה עליו מסוגיית הגמרא שהובאה לעיל. ועיין עוד בקובץ הערות [אות תרס"ד], ובשגת אריה החדשות ב — ד.

אותה מלהתייבם לאחים, כיון ששם חליצה עליהן, אלא שלא נעשו בכשרות.

אך חליצת קטן, או שחלצה לו אנפיליא כה-א [נעלי בד] במקום סנדל, פסולות לגמרי, ואין עליהן שם חליצה כלל, (24) ולכן אין פסולות את האשה מלהתייבם לאחים.

אך שמואל חולק על בני מערבא לענין חליצת קטן, כיון ששינוי ביבמות [קה ב] "החולצת מן הקטן חליצתה פסולה". ולדעת שמואל בכל מקום שנאמר "חליצה פסולה" הכונה "פסולה ופוסלת מן האחים". ולא כדעת בני מערבא. (25)

זעירי אמר: כולן, היינו כל הגיטין הפסולים

לומר — פסולה, שאינה מתרת אותה להנשא לשוק, ובכל זאת פוסלתה מן האחין, (20) שאינה מתייבמת עוד לאחים, אלא חולצים לה שוב חליצה כשרה. (21)

ורק במקום ששנו "אינו גט", או "אינה חליצה", כוונתם לומר שהגט או החליצה בטלים לגמרי, ומותרת לכהונה, או להתייבם.

אך במערבא [בארץ ישראל] אמרי משמיה דרבי אלעזר: חליצות שנעשו ברגל שמאל, או בלילה, פסולות, וצריכה לחלוץ שנית. כיון שדרשו חכמים במסכת יבמות [קד א] שחליצה צריכה להיות דוקא ברגל ימין, (22) וביום. (23) ובכל זאת חליצות אלו פסולות

ועיין במגיד משנה [שם] שמכל מקום מפרישים אותה מבעלה עד שתחלוץ, וכל זמן שלא חלצה אסורה עליו.

22. דדרשינן "רגל רגל" ממצורע בגזירה שוה. מה התם ברגל ימין, אף כאן ברגל ימין. [יבמות קד א]

23. כמובא במשנה ביבמות — "חלצה בלילה חליצתה כשרה. ורבי אליעזר פוסל". והלכה כרבי אליעזר. וטעמו, כיון שחליצה נחשבת כתחילת דין. ודין צריך להיעשות ביום.

24. כיון ש"איש", ו"נעל" כתובים בפרשת חליצה. ואם חלצה לקטן שאינו "איש", או באנפיליא שאינה "נעל", אין כאן חליצה כלל. רש"י.

25. אמנם עיין בתוספות — דמחלוקת שמואל ובני מערבא אינה בדין חליצת קטן. שהרי כבר

20. והטעם, כיון שנאמר "ארור האיש אשר לא יבנה את בית אחיו", ודרשינן, מכך שלא כתוב "אשר לא בנה" אלא "אשר לא יבנה", משמע, שאם לא בנה שוב אסור לא לבנות. כלומר, שאם נעשה מעשה של "אי בנית בית", דהיינו — חליצה, שוב אסור לו ליבם. וגם אם נעשתה חליצה פסולה אסור לו ליבם, כיון שאף היא נחשבת כמעשה של "אי בנית בית".

21. יעויין ברמב"ם [פרק ד' מהלכות יבום הלכה כד'], שאם חלצה חליצה פסולה, ועברה ונישאת, אין מוציאין אותה מבעלה, אלא חולצת בשנית חליצה כשרה תחת בעלה.

ולכאורה קשה, הרי אם נישאת בלא חליצה כלל, מוציאין אותה מבעלה, ומדוע כשנישאת עם חליצה פסולה אין מוציאין אותה?

ומבאר הריב"ש — אע"ג שאם נישאת בלא חליצה מוציאים אותה מבעלה, התם טעמא משום קנס שקנסוה משום שאסרה את עצמה על היבם. אך כאן שממילא נאסרה על היבם מחמת החליצה הפסולה שנעשתה בה, לא קנסו.